

SANTORINI – OTOK SONCA IN LAVE**Sonja Trškan in Helena Križaj**

UDK 914.95

SANTORINI – OTOK SONCA IN LAVE**Sonja Trškan**, Srednja šola Rudolfa Maistra, Novi trg 41 A, 61240 Kamnik, Slovenija,**Helena Križaj**, Gimnazija Kranj, Koroška 13, 64000 Kranj, Slovenija

Majhen, toda lep otok Santorini leži na južnem robu grških otokov Kikladov. Članek predstavlja glavna otoška dogajanja v preteklosti in temeljne geografske značilnosti tega otoka sonca in lave.

UDC 914.95

SANTORINI – THE ISLAND OF SUN AND LAVA**Sonja Trškan**, Srednja šola Rudolfa Maistra, Novi trg 41 A, 61240 Kamnik, Slovenia,**Helena Križaj**, Gimnazija Kranj, Koroška 13, 64000 Kranj, Slovenia

The small but beautiful island of Santorini is located at the south end of the Cyclades island group. The article concerns the main happenings on the island in the past and the main geographical characteristics of the island of sun and lava.

Kikladi so biser Egejskega morja. Med 56 otok, ki sestavljajo to otoško skupino, je otok Santorini zaradi vulkanskega delovanja prav gotovo nekaj posebnega.

Otok je večkrat spreminjal ime. Najprej so ga zaradi okrogle oblike imenovali Strongyli, nato zaradi lepote Kalliste, kasneje pa še Thera po Špartancu Theri, ki je pripeljal na otok Dorce. Uradno ime otoka je še vedno Thera, bolj pogosto pa se uporablja poimenovanje Santorini. To ime izhaja iz imena cerkve sv. Irene (Aghia Irini), ki so ji tujci rekli Santa Rini.

Današnja oblika otoka je nastala okrog leta 1500 pr. n. št., ko se je osrednji del Strongylija (prek 83 km², dobra polovica otoka), ki je predstavljal zgornji del ognjenika, sesedel oziroma potopil od 300 do 400 m globoko. Oblikovala se je največja kaldera na svetu, katere obroč poleg Santorinija na vzhodu in jugu sestavljata še otok Thirassia na severozahodu in otoček Aspronisi na zahodu. Sredi kaldere sta se kasneje dvignila otoka Palea Kameni (Stari ognjenik) in večji Nea Kameni (novi ognjenik), kjer so vulkanski kraterji. Uničenje Strongylija lahko primerjamo z veliko vulkansko eksplozijo na otoku Krakatau v sredini Sundskega preliva med Javo in Sumatro leta 1883, ko sta se potopili kar dve tretjini otoka (33,5 km²) v globino od 200 do 300 m, vendar je kaldera Santorinija skoraj trikrat večje od kaldere ognjenika Krakatau. Eksplozijo vulkana na Stronglyju pogosto povezujejo s potopitvijo mistične Atlantide in uničenjem minojske civilizacije na Kreti, kjer naj bi visoki valovi, ki so nastali ob eksploziji, uničili vso obalno poselitve.

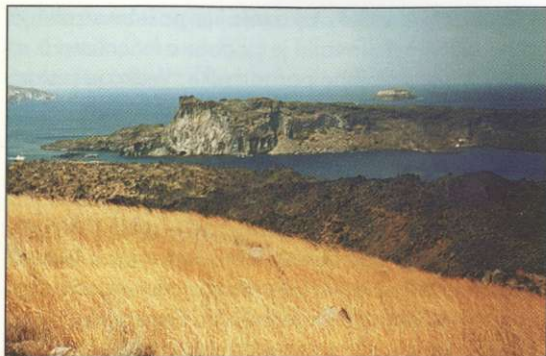
Arheološke izkopanine kažejo, da je vulkansko erupcijo napovedal močan potres vsaj leto prej, ta

ko da so prebivalci zapustili otok pred izbruhom in odnesli tudi dragocenosti. Arheologi so našli le ostanke prašičev, človeka in drugih živali pa ne. Ne ve se, ali so odšli na Kreto ali kak drug otok. Domnevajo, da so se nekateri kasneje vrnili in popravili poškodovane stavbe.

Kasnejši izbruhi vulkana so bili mnogo manjši od tistega iz leta 1500 pr. n. št. Leta 197 pr. n. št. se je vulkan znova prebudil in v središču kaldere se je iz morja dvignil otok Palea Kameni. Naslednja izbruha sta bila leta 146 n. št. in leta 726, ko je izbruhala lava Paleo Kameni močno povečala. Leta 1570 se je nad morsko gladino dvignil še otok Nea Kameni. Naslednja izbruha sta bila leta 1707 in leta 1712. Leta 1866 je silovit izbruh povečal otok Nea Kameni. V 20. stoletju je bil ognjenik aktiven v letih 1925, 1926, 1928 in 1939, ko je bruhal dve leti. Zadnje delovanje je bilo leta 1950 na Nea Kameni, ki ima zato več manjših kraterjev in iz enega še vedno prihajajo vroča para in žvepleni plini, ki opozarjajo na delujoč vulkan, skozi katerega prihaja magma iz globine okoli 1000 m pod morjem.

Potres je tista naravna nesreča, ki se jo na Santoriniju najbolj bojijo. V zadnjem večjem potresu leta 1956 je življenje izgubilo 57 ljudi, velika je bila tudi gmotna škoda. Pred potresom je živelo na otoku okrog 12.000 prebivalcev, po potresu pa je otok zapustilo okoli 5000 ljudi. Na to naravno nesrečo opozarjajo razrušene stavbe in prazne vasi. Izpraznjeni vasi Mesa Gonia pravijo kar vas strahov.

Zdaj Santorini meri le 76 km² in ima 69 km obale. Dolžina Santorinija od najsevernejše točke na rtu Mavropetra do najjužnejše točke na rtu Exomytisa je 18 km, širina pa od 2 do 6 km. Najvišji vrh je Profitis Ilias, ki ima 565 m n. v. in leži v jugovzhodnem

Slika 1: Suha trava porašča Neo Kameni, najmlajši vulkanski otok v kalderi Santorinija. Proti zahodu se vidi vulkanski otok Palea Kameni, čisto zadaj na levi pa je še otoček Aspronisi, ki skupaj z otokoma Santorini in Thirassia sestavlja rob kaldere. (Foto: S. Trškan.)

delu otoka. Z njegovega vrha je čudovit razgled na Santorini, kaldero in obrobne otoke, ob dobri vidljivosti pa se vidijo tudi drugi kiklaški otoki v okolici.

Večji del otoka prekriva vulkansko gradivo. Na zahodni strani so mogočni klifi iz rdeče in črnorjave lave, na vzhodnem delu pa rodovitna ravnica. Belina plovca, rdeča, rjava in črna barva lave ter modrina morja dajejo pokrajini kontrastne slike. Mogočen pogled na kaldero obiskovalca očara. Vidi čudovito romantiko narave, ki jo je težko najti. Dodati je treba še čudovite bele stavbe, ki z različnimi toni modre, nežne roza, svetlo zelene in sive barve lepo dopolnjujejo naravno lepoto.

Na tako lepem otoku so prebivalci že pred tisoč leti dobili izziv za življenje in ustvarjanje, čeprav so se ves čas zavedali, da se njihovo življenje in imetje lahko končata in uničita v trenutku. Santorini je zato eden izmed simbolov tisočletnega boja človeka z naravnimi silami.

Prvi sledovi prebivalcev na otoku, ki naj bi prišli iz Male Azije, segajo v drugo obdobje zgodnje kiklaške civilizacije (od 3200 do 2000 pr. n. št.). Arheologi so pričevanja iz tega obdobja našli na lončenini in freskah. Poselitev se je nadaljevala v srednjem kiklaškem obdobju (od 2000 do 1550 pr. n. št.). Izkopanine v Akrotiriju so iz pozne bakrene dobe.

Po katastrofalni eksploziji vulkana okrog leta 1500 pr. n. št. je bil otok nekaj stoletij skoraj neposeljen. Kasneje so našli sledove poselitve s fragmenti mikenske lončenine v območju Monolithosa, kar dokazuje, da je bil otok ponovno poseljen, vendar ne pred koncem 13. stoletja pr. n. št. Herodot pravi, da so bili prvi naseljenci Feničani. Feničanski kralj

Kadmus je menda prišel na otok Kalliste (to je najlepší) in ga tudi koloniziral. Kadmus je najbrž Grkom prinesel tudi feničansko abecedo.

Herodot datira prihod Dorcev na Thero osem stoletij po Kadmusu. Tedaj je otok koloniziral voditelj Thera in po njem ima tudi ime. V 9. stol. pr. n. št. je bila Thera dorska kolonija in eno od oporišč, ki je povezovalo vzhod in zahod. Druge povezovalne točke so bile še Kreta, Ciper, Melos. Čeprav je Thera ob koncu 9. stol. pr. n. št. in na začetku 8. stol. pr. n. št. skupaj z Melosom in Kreto prva prevzela feničansko abecedo za pisanje grščine, pa ni v celoti sledila kulturnemu razvoju Kikladov, pač pa je ostala zvesta špartanskim zakonom.

V 7. in 6. stoletju pr. n. št. je bila Thera povezana z grškimi polisi: Kreto, Parosom, kasneje z Atiko, Korintom, Rodosom in Ionijo. Konzervativni in varčni prebivalci otoka so se raje ukvarjali s kmetijstvom kot s pomorstvom. Njihova edina kolonija je bila Cyrene na severni obali Afrike (današnja Libija). Po pričevanju Herodota so jo ustanovili zaradi sedmih sušnih let na otoku. V 6. stoletju pr. n. št. so že kovali denar. Emblem otoka sta bila dva delfina.

V klasični dobi 5. in 4. stoletja pr. n. št. sta špartanska miselnost in osama otoka preprečili Theri večjo vlogo.

Po grško-perzijskih vojnah v začetku 5. stoletja pr. n. št. je Thera prišla pod nadzorstvo Aten v antiško-delsko pomorsko zvezo in ostala v njej do peloponeških vojn, ko je bila na strani Šparte.

Od leta 338 pr. n. št. do leta 324 pr. n. št. je bila pod Makedonci, po Aleksandrovi smrti pa je bila vključena v državo Ptolomejcev (Egipt).

V helenistični dobi je zlasti strateška lega na Mesi Vounu povzročila, da je Ptolemies iz Egipta med letoma 323 in 146 pr. n. št. uporabljal otok za pomorsko in vojaško oporišče.

V rimskih časih (od 146 pr. n. št. do 395 n. št.) je bila Thera del imperija kot nepomemben otok. Sirolo se je krščanstvo.

Arabska ekspanzija v severni Afriki in piratski napadi so poudarili pomen egejskih otokov v bizantinskem obdobju od leta 395 do leta 1204, vendar sta razmeroma nerodovitna zemlja in prisotnost vulkana preprečevali razcvet otoka. V bizantinskem obdobju Thera ni igrala nobene politične in vojaške vloge.

Ker so Benečani pomagali križarjem v 4. križarski vojni, so leta 1204 dobili za nagrado med drugimi otoki tudi Thero. Med letoma 1204 in 1579 je otok pod beneško vlado sledil usodi in zgodovini oto-

Slika 2: Na vrhu klifa iz vulkanskih kamnin, ki gleda proti notranjosti kaldere, stoji glavno mesto Santorinija, Fira. V ozadju na jugu so vasi Karerados, Messaria in Pyrgos, za njimi pa se dviga 565 m visoka vzpetina Profitis Ilias. (Foto: S. Trškan.)

kov vojvodine Naxos, na čelu z vojvodo, ki so ga imenovali Benečani. Na otoku so vladale različne rodbine: Barozziji, Sanudiji, Crispiji. V tem obdobju je Santorini trpel zaradi piratskih napadov in bojov med rodbinami. Katoliška in pravoslavna cerkev na otoku sta se prepirali. V tem času je otok dobil današnje ime Santorini.

Leta 1537 so otok osvojili Turki in ga leta 1579 upravno priključili Turčiji kot turški dominion. To je pomenilo konec piratstva in organiziranje pomorske trgovine. Ustanovili so zvezo z velikimi pristanišči, kot so bila Aleksandrija, Konstantinopol, Odesa. Tako so postali gospodarsko neodvisni. Pridelovanje slavnega vina in bombaža je pospešilo razcvet otoka. Katoliki in grški pravoslavci so gradili svoje šole in cerkve in si prizadevali pridobiti čimveč privržencev. Od konca 17. stoletja število katoličanov upada.

Leta 1821 se je v vojni za neodvisnost Santorini priključil Grčiji. Uradno je del Grčije od leta 1830, ko je nastala nova grška država.

Od konca 19. stoletja se je razvijalo predvsem ladjedelništvo in gospodarski položaj se je izboljševal.

Santorini ima danes okrog 7000 prebivalcev, ki se ukvarjajo predvsem s turizmom in kmetijstvom. Tradicionalno kmetijstvo je močno navezano na podnebje. Otok ima tipično sredozemsko podnebje. Sušnost poleti stopnjuje še vetrovnost. V okolici najvišje gore je nekaj izvirov, ki pa ne pomenijo dosti. Prebivalci uporabljajo deževnico, ki jo lovijo v vodne zbiralnike čez zimo. Vodo dovažajo tudi posebne ladje. Imajo tudi štiri izvire tople vode na Palea Kameni.

Vulkanska zemlja je zelo rodovitna in na njej pridelujejo sredozemske kulture. Prevladuje vinska trta,

ki porašča velik del otoka. Gojijo posebno zelenjavo, ki se imenuje fava in je podobna leči. Zaradi suše pridelujejo majhne paradižnike. Veliko je pistacijinih nasadov. Pridelajo tudi nekaj ječmena in pšenice.

Iz kozjega mleka delajo sir chloro. Poleg koz imajo še prašiče, ovce in kokoši. Proizvodnja mesa ne zadostuje za potrebe otoka.

Izvažajo plovce, ki je prekril otok med vulkanskimi izbruhi. Plasti plovca je erozije nanescila na nižja območja tudi do 40 m na debelo. Vse do razvoja turizma je bil plovce za gospodarstvo otoka zelo pomemben.

Danes je v ospredju turistična mikavnost otoka, s katero domačini lahko veliko zaslužijo. Zato je turizem najpomembnejša gospodarska panoga.

Santorini je prometno dobro povezan s svetom. Ima letališče, kamor vsak dan prileti okrog 20 letal. Če boste poležavali na plaži Kamarija in če vam bo dolgčas, jih lahko štejete in ugotavljate letalsko družbo, medtem ko bodo letela nad vašo glavo. Letališče je v bližini najlepših plaž na Santoriniju in za nekatere goste je to moteče.

Tudi povezave z ladjo so zelo dobre, če grški mornarji ne stavkajo. V času najinega obiska so, zato smo turisti na otoku ostali dlje, kot bi sicer. Otok ima tri pristanišča: od severa proti jugu si ob zahodni obali sledijo la, Fira in Athinios.

Santorini in njegove znamenitosti si lahko ogledate z avtobusi, ki pogosto vozijo, ali pa najamete avto ali motorje. Cene niso pretirane.

Zanimiv je otok Thirassia, kjer iz pristanišča vodi pot po 150 stopnicah v največjo vas na otoku, Manolo. Tu sta še dve vasi, Potamos in Agrilia. Na otoku ni avtomobilov, prevozna sredstva so mule in os-

Slika 3: Rdeča plaža pri naselju Akrotiri na jugozahodnem odrastku Santorinija. (Foto: S. Trškan.)

li. Na severni strani otoka je cerkev Aghia Irini, ki je z istoimensko cerkvijo v Perissi krivec za preimeno vanje otoka iz There v Santorini. Južno od Thirasie je neposeljen otok Aspronisi.

Glavno mesto There je Fira. Lepotica, ki leži ali, bolje rečeno, visi na vrhu klifa. Z belimi stavbami na vrhu vulkanskega klifa spominja na bel pajčolan zasneženih gora. Vzpon iz pristanišča do Fire je lahko zelo zahteven, če se vzpenjate po 600 stopnicah; zelo zanimiv, če vas do vrha pripelje osel; a popolnoma nenaporen, če se peljete z gondolo.

Fira je postala prestolnica v 19. stoletju. Je slikovito mesto z okoli 1500 prebivalci. Se hitro širi, vendar ohranja tradicionalne posebnosti. V ozkih uličicah ljude nakupujejo, gledajo izložbe in občudujejo kaldero. Med številnimi trgovinicami je treba posebej omeniti zlatarne, ki prodajajo izjemno lepo oblikovan nakit. V Firi je tudi arheološki muzej s predmeti, najdenimi na otoku.

Drugo največje mesto na Santoriniju je Ia. Vodniki poudarjajo, da je ne smete zapustiti pred sončnim zahodom, ker je tukaj menda najlepši. Preverili smo. Lep je, vendar nič posebnega. Prav tako lep sončni zahod je videti s Fire ali pa z najvišje točke otoka, kjer ga lahko vsaj v miru dočakate, medtem ko je v Firi in li veliko ljudi. Območje Fire in Ia sta tista dela otoka, ki si ju vsi ogledajo. Ker pa otok res ni velik, ga lahko prekrizarite podolgem in počez.

Če vas zanimajo zgodovinski ostanki, obiščite Akrotiri in Staro Thero.

Izkopavanja v prazgodovinskem mestu Akrotiri, ki leži na jugozahodnem delu otoka, so se začela leta 1967. V bronasti dobi je na tem območju menda živel okrog 30.000 prebivalcev. Stavbe so ohranjene tako dobro, da so freske na stenah še dobro vidne. Mnogo najdb iz Akrotirija danes hranijo v galeriji Narodnega arheološkega muzeja v Atenah. Izkopanine so 1,5 km stran od današnjega naselja Akrotiri. Tu je stal beneški grad, od katerega so ostali le še stolpi. Vas ima tudi dve cerkvi.

Stara Thera je prav tako zelo zanimivo arheološko najdišče. To nekdanje dorsko mesto leži na vrhu vzpetine Mesa Vouno (350 m n. m.), na vzhodni strani otoka. Izbira tako visoke lokacije za naselje je verjetno povezana z obrambnimi potrebami prebivalstva v 1. tisočletju pr. n. št.

Ogleda vredne so tudi cerkve, ki jih je na Santoriniju čez 300. Številne cerkve naj bi obvarovale otok pred potresi. Največja je v Perissi, vasi na vzhodni strani Santorinija, južno od vzpetine Mesa Vouno.

Slika 4: Pogled z vulkanskega otoka Nea Kameni v kalderi proti klifnim stenam zahodne obale Santorinija. (Foto: H. Križaj.)

Zanimiva je tudi vas Pyrgos, ki leži najvišje na otoku. V bližini so na vrhu okroglega grička razvaline srednjeveškega beneškega gradu in cerkvice iz 10. stoletja. Do leta 1800 je bil Pyrgos prestolnica otoka.

To je le nekaj najlepših in hkrati najbolj obiskanih točk na otoku. Preverite in izbirajte plaže. Črna, rdeča ali bela plaža? Odločitev je vaša. Počitnic na Santoriniju ne boste nikoli pozabili. Otok lahko zadovolji najbolj zahtevne obiskovalce, ne glede na to, ali se zanimajo za arheologijo in vulkanologijo, ali pa hočejo samo uživati v kopanju in sončenju, se sprehajati po romantičnem otoku in se zvečer zabavati. Verjetno jih sploh ne zanima, ali gre za potopljeno Atlantido ali ne; dovolj jim je, da uživajo na tem otoku sonca in lave.

1. Doumas, C. 1991: *Santorini, a guide to the island and its treasures*. Atene.
2. Karpodini-Dimitradi, E. 1993: *The Greek islands*. Atene.
3. Mathioulakis, I. 1993: *Santorini – Sun und lava*. Atene.
4. *Santorini*. Adam Editions. Atene, 1992.

